

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی

در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

شناسنامه گزارش

عنوان:

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در شش ماه نخست سال ۱۴۰۳ و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل

گروه کشاورزی

تهیه کنندگان: محمد مهدی فارسی

ناظر علمی: کوروش صادقزاده و بهزاد فکاری

تاریخ انتشار: خرداد ماه ۱۴۰۴

طبقه بندی موضوعی: بازرگانی کالاهای کشاورزی

واژه‌های کلیدی: واردات، صادرات، محصولات کشاورزی، محصولات صنایع غذایی، تراز تجاری

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرست)، پلاک ۱۷۵، تلفن: ۸۵۷۳۲۸۴۳

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱
۱- مقدمه:	۱
۲- تراز تجاری	۱
۳- صادرات	۳
۳-۱- محصولات کشاورزی	۳
۳-۲- محصولات صنایع غذایی	۵
۳-۳- تمرکز صادرات	۷
۳-۴- صادرات نهاده‌ها	۹
۳-۴-۱- آفتکش‌ها	۹
۳-۴-۲- کودها	۹
۳-۴-۳- بذور	۱۰
۳-۴-۴- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی	۱۰
۳-۴-۵- واکسن و دارو	۱۰
۴- واردات محصولات کشاورزی	۱۰
۴-۱- محصولات کشاورزی	۱۰
۴-۲- محصولات صنایع غذایی	۱۳
۴-۲-۱- آفتکش‌ها	۱۵
۴-۲-۲- کودها	۱۶
۴-۲-۳- بذور	۱۶
۴-۲-۴- ماشین‌های و ادوات کشاورزی	۱۷
۴-۲-۵- واکسن و دارو	۱۷

پیشگفتار

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، در راستای مأموریت‌های خود و با هدف پایش مستمر وضعیت تجارت خارجی بخش کشاورزی، به صورت منظم آمار صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشور را رصد و تحلیل نموده و گزارش‌های مرتبط را تهیه و منتشر می‌نماید. در همین چارچوب، گزارش حاضر با عنوان «آمار بازرگانی خارجی بخش کشاورزی (شامل محصولات کشاورزی و صنایع غذایی) در دوازده ماهه سال ۱۴۰۳ و مقایسه آن با مدت مشابه سال قبل»، بر پایه اطلاعات مقدماتی منتشرشده از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران تنظیم شده است. این گزارش با هدف اطلاع‌رسانی به فعالان بخش خصوصی، تصمیم‌گیران، سیاست‌گذاران و پژوهشگران حوزه کشاورزی منتشر می‌شود و می‌تواند مبنایی برای تحلیل روندهای تجاری، آسیب‌شناسی و تصمیم‌گیری‌های آتی در این حوزه باشد.

مقدمه:

بازرگانی محصولات کشاورزی با توزیع و انتقال کارآمد محصولات از مناطقی که با مازاد محصول مواجه می‌باشند به مناطقی که دارای کسری هستند نقش مهمی در اتصال سیستم غذایی کشورهای مختلف ایفا می‌کند. از این رو تجارت محصولات کشاورزی امکان دسترسی تمامی مصرف‌کنندگان به مواد غذایی کافی، سالم و مغذی را در سطح جهانی فراهم آورده است و از سوی دیگر بخش عمده‌ای از درآمد حاصل از تولید و فرآوری محصولات کشاورزی وابسته به بازرگانی این محصولات در سطح جهان می‌باشد. با توجه به تغییرات در روند عرضه و تقاضای محصولات کشاورزی به دلیل بروز تغییرات جمعیتی، ترجیحات و تمایلات غذایی، رشد شهرنشینی، تغییرات الگوی مصرف و همچنین اثرگذاری غیر قابل پیش‌بینی تغییرات اقلیم بر الگوهای عرضه مواد غذایی نقش بازرگانی کالاهای کشاورزی در سالیان آتی در افزایش تاب‌آوری سیستم‌های کشاورزی و تأمین پایدار امنیت غذایی افزایش خواهد یافت و بدون توجه به تجارت محصولات کشاورزی، دستیابی به سیستم پایدار تولید محصولات کشاورزی و تأمین امنیت غذایی امکان‌پذیر نخواهد بود (سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، ۲۰۲۳).

کشور ایران نیز در دهه‌های اخیر از یک سو با رشد فزاینده جمعیت، تغییرات الگوهای سکونتی و افزایش شهرنشینی و ایجاد تغییرات در الگوهای غذایی مواجه شده است و از سوی دیگر به دلیل بروز تغییرات اقلیمی پایداری سیستم‌های تولید محصولات کشاورزی و همچنین تأمین امنیت غذایی پایدار در کشور با چالش‌هایی مواجه شده است. از این رو توجه به بازرگانی محصولات کشاورزی در راستای دستیابی به اهدافی مانند افزایش درآمد فعالان بخش کشاورزی، پایدار نمودن سیستم تولید کشاورزی و ارتقاء امنیت غذایی الزامی می‌باشد. با در نظر گرفتن این موضوع در گزارش حاضر میزان و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی، صنایع غذایی و نهاده‌های مورد استفاده در این بخش و همچنین ارزش واحد هر یک از این کالاها به صورت ماهیانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر این سهم هر یک از مبادی وارداتی و مقاصد صادراتی در صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشاورزی نیز مورد ارزیابی قرار گرفته است. در کنار این موارد شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی نیز از منظر گروه‌های کالایی و همچنین از منظر بازارهای صادراتی محاسبه شده و نسبت به مدت مشابه سال گذشته مقایسه شده است.

۱- تراز تجاری

تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ منفی ۷۰۶ میلیارد دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته در حدود سه میلیارد دلار کاهش یافته که نشان از بهبود تراز تجاری بخش کشاورزی و صنایع

غذایی نسبت به سال گذشته دارد. (جدول ۱). کاهش کسری تراز تجاری در سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته ناشی از افزایش ۲۹ درصدی ارزش صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در مقابل کاهش ۷ درصدی ارزش واردات محصولات در این بخش بوده است.

جدول ۱- تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در دوازده ماه سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

متغیر	۱۴۰۲	۱۴۰۳	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۸.۷۶	۱۰.۰۶	۱۵٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۲۴.۵۷	۲۵.۱۵	۲٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۶.۲۵	۸.۰۹	۲۹٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۱۶.۳۰	۱۵.۱۶	-۷٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۱۰.۰۵	-۷.۰۷	-۳۰٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در جدول ۲ مقدار و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی ارائه شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته در سال ۱۴۰۳ ارزش واردات محصولات کشاورزی بیش از صادرات بوده و این تفاوت، کسری ۷.۲ میلیارد دلاری تراز تجاری در سال ۱۴۰۳ را به همراه داشته است، هرچند که میزان کسری تراز تجاری نسبت به سال گذشته در حدود ۲.۸ میلیارد دلار کاهش یافته است. دلیل اصلی کاهش کسری تجاری در شش ماه نخست سال ۱۴۰۳ افزایش ۳۱ درصدی صادرات محصولات کشاورزی و در مقابل کاهش ۸ درصدی ارزش واردات بوده است. لازم به ذکر است با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از واردات محصولات کشاورزی کالاها واسطه و نهاده‌های تولیدی سایر بخش‌ها به ویژه دامپروری است از این رو بررسی کاهش واردات در گروه‌های محصولی مختلف دارای اهمیت می‌باشد.

جدول ۲- تراز تجاری محصولات کشاورزی در دوازده ماه سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

متغیر	۱۴۰۲	۱۴۰۳	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۷.۵۵	۸.۶۷	۱۵٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۲۴.۳۹	۲۴.۹۷	۲٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۵.۲۶	۶.۹۱	۳۱٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۱۵.۴۳	۱۴.۱۹	-۸٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۱۰.۱۷	-۷.۲۹	-۲۸٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

تراز تجاری محصولات صنایع غذایی نیز در جدول ۳ نمایش داده شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی از ۹۹۱ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ به ۱.۱۷ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته که نشان از رشد ۱۹ درصدی صادرات این محصولات دارد در طرف مقابل میزان واردات محصولات صنایع غذایی از ۸۷۴ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ به ۹۶۷ میلیون دلار رسیده که نشان از رشد ۱۱ درصدی دارد بر این اساس کسری تراز تجاری محصولات صنایع غذایی از ۱۱۷ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ به ۲۰۸ میلیون دلار در سال ۱۴۰۳

رسیده که نشان دهنده افزایش ۷۸ درصدی کسری تراز تجاری در این بخش است. دلیل اصلی این کاهش افزایش بیشتر ارزش صادرات محصولات در مقابل افزایش ارزش واردات است.

جدول ۳- تراز تجاری محصولات صنایع غذایی در دوازده ماه سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

متغیر	۱۴۰۲	۱۴۰۳	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۱.۲۲	۱.۳۸	۱۴٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۰.۱۸۶	۰.۱۸۲	-۳٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۰.۹۹۱	۱.۱۷	۱۹٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۰.۸۷۴	۰.۹۶۷	۱۱٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	۰.۱۱۷	۰.۲۰۸	۷۸٪
نسبت ارزش صادرات صنایع غذایی به کشاورزی	٪ ۱۹	٪ ۱۷	٪-۹.۸
نسبت ارزش واردات صنایع غذایی به کشاورزی	٪ ۶	٪ ۷	٪۲۰.۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲- صادرات

۲-۱- محصولات کشاورزی

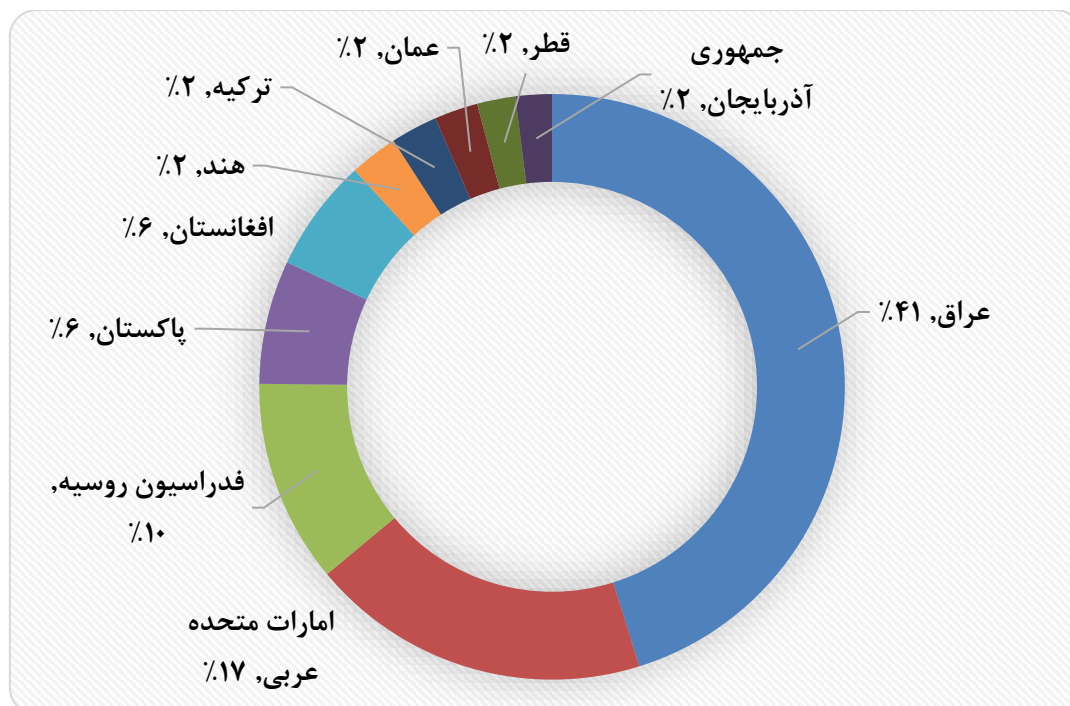
مقدار و ارزش صادرات محصولات کشاورزی در سال ۱۴۰۳ به ترتیب به ۸.۶۷ میلیون تن و ۶.۹ میلیارد دلار رسیده است که هر شاخص نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب به میزان ۱۵ و ۳۱ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات صادراتی از منظر وزن به ترتیب سایر سبزیجات (۲۲٪)، سیب (۱۱٪)، گوجه‌فرنگی تازه (۱۰٪)، خربزه و هندوانه (۱۰٪)، شیر و فرآورده‌های لبنی (۹٪)، مرکبات (۶٪)، سایر میوه‌های تازه (۶٪)، خرما (۵٪)، پیاز و موسیر (۴٪) و سیب‌زمینی (۴٪) و با مجموع سهم ۸۷ درصدی ۱۰ کالای برتر صادراتی از منظر وزن به حساب می‌آیند از منظر ارزش نیز محصولات پسته و مغز پسته (۲۳٪)، شیر و فرآورده‌های آن (۱۷٪)، سایر میوه‌های تازه (۷٪)، گوجه‌فرنگی تازه (۶٪)، سایر سبزیجات تازه (۶٪)، سیب (۶٪)، خرما (۶٪)، ماهی (۴٪)، انگور خشک کرده (۴٪)، هندوانه و خربزه (۴٪)، و مجموع سهم ۸۱ درصدی ۱۰ کالای برتر صادراتی در سال ۱۴۰۳ محسوب می‌شوند.

ارزش واحد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳ برابر ۷۹۶.۸ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش واحد سال ۱۴۰۲، ۱۴ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف زعفران با ارزش واحد ۸۶۱.۷ هزار دلار به ازای هر تن، خاویار به ارزش واحد ۵۹۹ هزار دلار به ازای هر تن، روده و بادکنک و شکمبه حیوانی با ارزش ۹.۳ هزار دلار، پسته و مغز آن با ارزش ۹.۲ هزار دلار به ازای هر تن و میگو با ارزش ۳.۳ هزار دلار به ازای هر تن ارزشمندترین محصولات صادراتی بخش کشاورزی به حساب می‌آیند.

مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از منظر مقدار مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۴۱ درصدی از کل مقدار صادرات کالاهای کشاورزی مهمترین مقصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای امارات متحده عربی ۱۷٪، فدراسیون روسیه ۱۰٪، پاکستان ۶٪ و افغانستان ۶٪ در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند. نکته قابل توجه این است که در بین ۱۰

کشور مقصد کالاهای صادراتی ایران تنها کشور هندوستان از کشورهای همسایه (مرز زمینی و دریایی) هستند و تمامی کشورهای برتر مقصد صادراتی به استثنای کشور روسیه از جمله کشورهای آسیایی به حساب می‌آیند. به عبارتی بازار صادرات محصولات کشاورزی ایران به طور عمده به کشورهای همسایه محدود شده است و در این بین کشورهای عراق و امارات متحده عربی سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده‌اند (نمودار ۱).

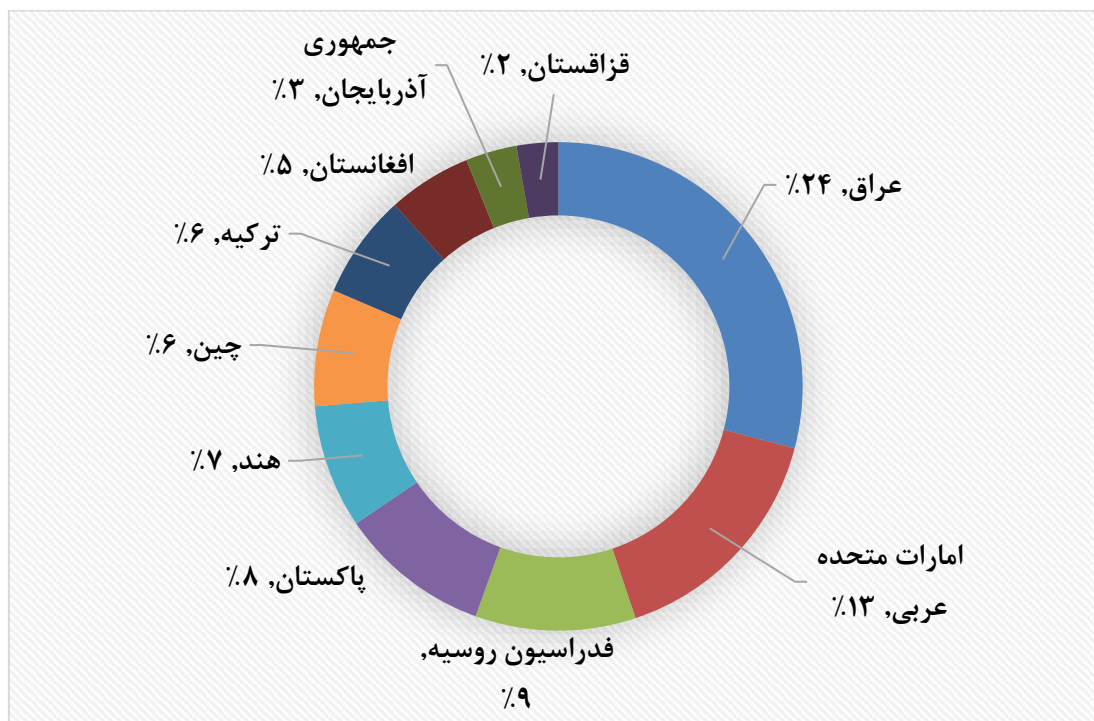
نمودار ۱- سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر مقدار در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از نظر ارزش در سال ۱۴۰۳ در نمودار ۲ نمایش داده شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۲۴ درصدی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن نیز کشور امارات متحده عربی (۱۳)، فدراسیون روسیه (۹)، پاکستان (۸) و هندوستان (۷) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. بر خلاف مقدار صادرات، تنوع کشورهای مقصد صادراتی از منظر ارزش متنوع‌تر می‌باشد و علاوه بر کشورهای همسایه کشورهایی نظیر هندوستان، چین و قزاقستان نیز سهمی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۲. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر ارزش در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲-۲- محصولات صنایع غذایی

مقدار صادرات محصولات صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ برابر ۱.۳ میلیون تن بوده است که این مقدار نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۴ درصد افزایش یافته است. از منظر ارزش نیز صادرات محصولات گروه صنایع غذایی با ثبت رشد ۱۹ درصدی به حدود ۱.۲ میلیارد دلار افزایش یافته است. بررسی مهمترین کالاهای صادراتی صنایع غذایی از منظر مقدار نشان از این دارد که رب گوجه‌فرنگی با سهمی ۱۶ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن انواع خمیرهای غذایی (۱۳٪)، انواع آبمیوه و کمپوت (۱۲٪)، بیسکویت و ویفر (۱۰٪) و خوراک آماده دام و طیور (۹٪) در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. از بعد ارزش نیز رب گوجه‌فرنگی با سهمی ۱۱ درصدی از ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار گرفته است و پس از آن نیز انواع آبمیوه و کمپوت (۱۰٪)، شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) (۱۰٪) بیسکویت و ویفر (۱۰٪) و خوراک آماده دام و طیور (۹٪) در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند.

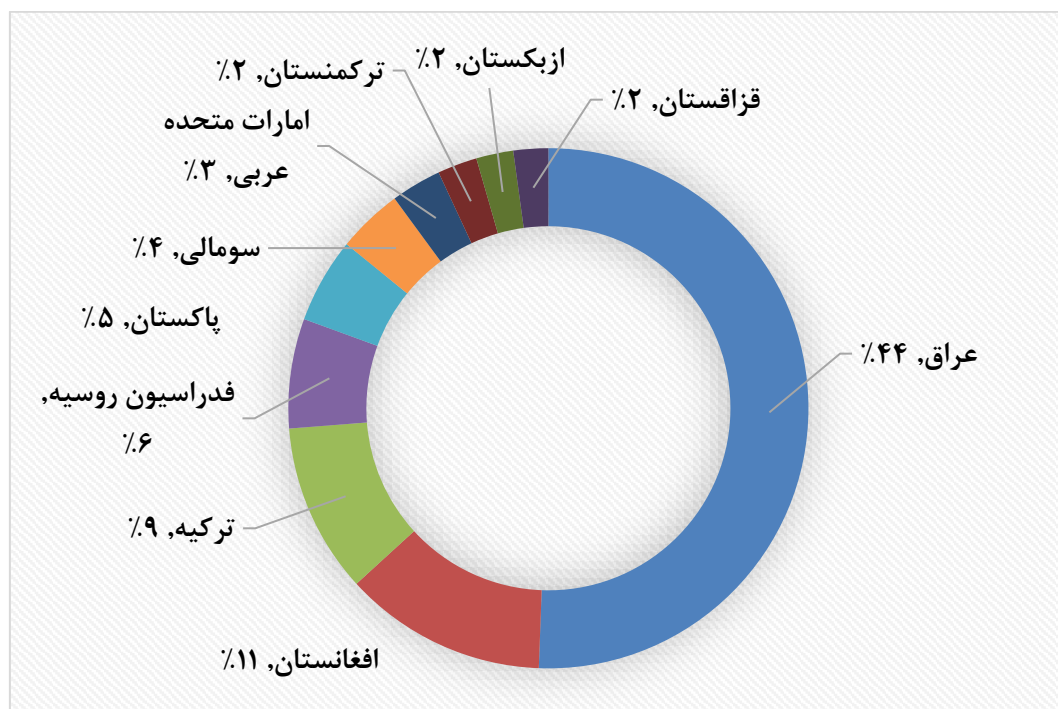
از نظر ارزش صادرات محصول گوجه‌فرنگی، ارزش‌آوری بالغ بر ۱۲۴ میلیون دلاری در سال ۱۴۰۳ داشته است و پس از آن محصولات آب میوه و کمپوت با ارزش صادرات ۱۱۷ میلیون دلار، شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) با ارزش ۱۱۳ میلیون دلار، بیسکویت و ویفر با ارزش ۱۱۲ میلیون دلار و خوراک آماده دام طیور با ۱۰۰ میلیون دلار بیشترین ارزش‌آوری را در گروه صنایع غذایی به خود اختصاص داده‌اند. پس از این محصولات، انواع خمیرهای غذایی، سیب‌زمینی آماده یا محفوظ شده، سایر سبزیجات آماده یا محفوظ شده، انواع مخمرهای غذایی و مربا، ژله و مارمالاد در گروه

کالاهای صنایع غذایی با ارزش اوری بیش از ۵۰ میلیون دلار قرار دارند و میزان ارزش اوری سایر گروه‌های باقی مانده کمتر از ۵۰ میلیون دلار می‌باشد.

متوسط ارزش واحد کالاهای صادراتی صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ برابر ۸۴۸ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشدی ۴۰۴ درصدی را به ثبت رسانده است. در میان محصولات صادراتی فرآورده‌های غذایی برای تغذیه کودکان با ارزش واحد ۳۹۸۳ دلار به ازای هر تن گرانترین محصول صادراتی صنایع غذایی محسوب می‌شود و پس از آن گروه سوسیس و انواع گوشت‌های کنسرو شده و انواع مخمرهای غذایی به ترتیب با ارزش واحد ۲۸۳۴ و ۲۶۰۲ دلار در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر گروه محصولی انواع شربت قند و آب معدنی و نوشابه و انواع سرکه‌های خوراکی به ترتیب با ارزش واحد ۲۶۷۸، ۵۰۸۳ و ۵۲۰۹ دلار به ازای هر تن کم ارزش‌ترین محصولات صادراتی گروه صنایع غذایی به حساب می‌آیند.

مهمترین کشورهای مقصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ از منظر مقدار در نمودار ۳ نمایش داده شده‌اند. بر این اساس کشور عراق با سهم ۴۴ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی نخستین مقصد صادرات این کالاها به حساب می‌آید و پس از آن به ترتیب کشورهای افغانستان با سهم ۱۱٪، ترکیه با سهم ۹٪، فدراسیون روسیه با سهم ۶٪ و پاکستان با سهم ۵٪ به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. مابقی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی در شش ماه نخست سال جاری سهمی کمتر از ۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی نشان از این دارد که به استثنای کشور سومالی سایر کشورهای مقصد از جمله کشورهای همسایه به حساب می‌آیند.

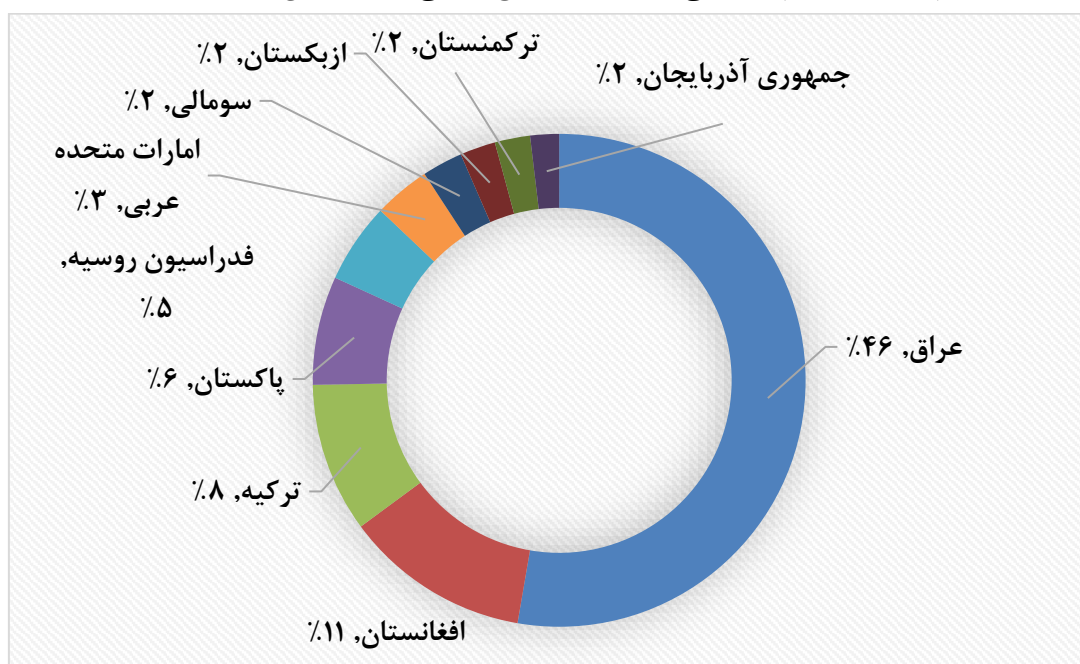
نمودار ۳. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر مقدار در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۴ ده کشور مقصد مهم صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور از منظر ارزش ارائه شده است. بر این اساس کشور عراق با سهم ۴۶ درصدی از ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی کشور مهمترین مقصد این گروه کالاها به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای افغانستان، ترکیه، پاکستان و فدراسیون روسیه به ترتیب با سهمی ۱۱، ۸، ۶ و ۵ درصدی در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. سهم سایر کشورهای مقصد صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور به طور نسبی اندک بوده و سهمی کمتر از پنج درصد از ارزش صادرات را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۴. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر ارزش در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۳-۲- تمرکز صادرات

با توجه به اهمیت صادرات محصولات کشاورزی به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق لازم است این شاخص از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد تا تصویری روشن از جایگاه صادرات محصولات بخش کشاورزی ارائه شود. بر اساس پیشنهاد بانک جهانی یکی از ابزارهای بررسی عملکرد تجاری هر کشور و بخش‌های اقتصادی بررسی میزان تنوع محصول و بازار است. یکی از شاخص‌های مورد استفاده به این منظور شاخص تمرکز صادرات می‌باشد که این شاخص را می‌توان از دو منظر میزان تمرکز بر گروه‌های کالایی صادراتی و همچنین میزان تمرکز بر بازارها محاسبه نمود. به منظور محاسبه این شاخص روش‌های مختلفی ارائه شده است که از آن جمله می‌توان به شاخص هرفیندال، شاخص هانا-کی، شاخص آنتروپی مرتبه اول و شاخص انحراف لگاریتمی اشاره کرد (خداداد کاشی و شهیکی تاش، ۱۳۸۴) که با توجه به فراوانی استفاده از شاخص هرفیندال در این گزارش نیز این شاخص برای بررسی تمرکز صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی و همچنین بررسی تمرکز مقاصد صادراتی محاسبه شده است. فرمول محاسبه شاخص تمرکز صادراتی به قرار زیر است:

$$H = \sum_{i=1}^N S_i^2$$

که در این رابطه S_i سهم هر گروه محصولی یا هر کشور از کل صادرات محصولات کشاورزی می‌باشد. مقدار این شاخص بین صفر و یک می‌باشد چنانچه عدد محاسبه شده برای این شاخص نزدیک به صفر باشد منعکس کننده صادرات همگن‌تر و یا مقاصد صادراتی متنوع‌تر است و در صورتی که عدد محاسبه شده برای این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد بیانگر صادرات کشور در چند محصول یا در چند بازار متمرکز می‌باشد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

در جدول ۴ شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی برای دو گروه کالاهای کشاورزی و صنایع غذایی بر مبنای کالاهای صادراتی هر گروه و همچنین مقاصد صادراتی برای سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ محاسبه شده است. در حوزه محصولات کشاورزی شاخص تمرکز برای محصولات صادراتی در سال ۱۴۰۲ برابر ۰.۲۸ بوده و در سال ۱۴۰۳ به ۰.۳۸ رسیده است که این مسأله نشان دهنده کاهش حدود ۳۶ درصدی تنوع محصولات صادراتی گروه کشاورزی است. شاخص تمرکز از منظر بازارهای صادراتی از ۰.۱۳ واحد در سال ۱۴۰۲ به ۰.۱۰۵ رسیده است که نشان از افزایش تنوع مقاصد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی دارد. به عبارت دیگر در سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت سال ۱۴۰۲ تمرکز صادرات محصولات کشاورزی افزایش یافته و در مقابل میزان تمرکز در مقاصد صادراتی کاهش یافته است به عبارت دیگر میزان تنوع مقاصد صادراتی محصولات کشاورزی افزایش یافته است.

در خصوص صادرات محصولات صنایع غذایی شاخص تمرکز برای سال ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به ترتیب برابر ۰.۰۷۸ و ۰.۰۷۴ بوده است که نشان از تمرکز بسیار اندک صادرات محصولات صنایع غذایی دارد به عبارت دیگر تعداد گروه‌های محصولی متنوعی در ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی نقش ایفا می‌نمایند. میزان شاخص تمرکز مقاصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ برابر ۰.۲۳۵ بوده است و این شاخص برای سال ۱۴۰۲ برابر ۰.۲۲۴ بوده که نشان از افزایش اندک در تمرکز بازارهای صادراتی محصولات صنایع غذایی دارد.

جدول ۴. شاخص تمرکز محصولات و مقاصد صادراتی

شاخص تمرکز صادرات			
شاخص	۱۴۰۲	۱۴۰۳	نتیجه
محصولات کشاورزی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۲۸	۰.۳۸	کاهش ۳۶ درصدی تنوع محصولات
بر مبنای مقاصد	۰.۱۳	۰.۱۰۵	افزایش ۲۳.۸ تنوع مقاصد
صنایع غذایی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۰۷۸	۰.۰۷۳	افزایش ۶.۸ درصدی تنوع محصولات
بر مبنای مقاصد	۰.۲۲۴	۰.۲۳۵	کاهش ۴.۶ درصدی تنوع مقاصد
عدد شاخص به سمت یک نشان از تمرکز بر یک محصول یا مقصد			
شاخص به صفر نشان از تنوع محصول یا مقصد			

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲-۴- صادرات نهاده‌ها

۲-۴-۱- آفتکش‌ها

میزان صادرات آفتکش‌ها شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، و گندزداها به تفکیک آماده و تکنیکال در سال ۱۴۰۳ به ترتیب برابر ۳۵۶۷.۷ و ۵۱۶ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۴ و ۴۲ درصد افزایش یافته است. ارزش صادرات آفتکش‌های آماده در سال ۱۴۰۳ برابر ۵.۵۴ میلیون دلار بوده و برای آفتکش‌های تکنیکال نیز برابر ۸۵۵ هزار دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۴۵ و ۱۰۱ درصد افزایش را نشان می‌دهد. ارزش واحد هر تن آفتکش تکنیکال در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۵۵۳ دلار بوده و این شاخص برای آفتکش‌های تکنیکال نیز در همین دوره برابر ۱۶۵۷ دلار به ازای هر تن محاسبه شده است.

۲-۴-۲- کودها

بررسی صادرات کود به تفکیک کودهای حیوانی و گیاهی و کودهای شیمیایی نشان از افزایش قابل توجه صادرات کودهای حیوانی و گیاهی دارد در حالی که صادرات کودهای شیمیایی اندکی کاهش یافته است. میزان صادرات کودهای دامی در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۱.۱ هزار تن بوده که نسبت به صادرات ۳۱۸ تنی سال ۱۴۰۲ رشدی ۳۴ برابری را به ثبت رسانده است همچنین ارزش کود حیوانی و گیاهی صادر شده در سال ۱۴۰۳ برابر ۵۰۱ هزار دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۵.۲ برابر افزایش یافته است.

میزان صادرات کود شیمیایی در سال ۱۴۰۳ برابر ۵.۰۳ میلیون تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته در حدود ۹ درصد کاهش یافته است ارزش کودهای شیمیایی صادراتی در سال ۱۴۰۳ به ۱.۴۹۴ میلیارد دلار بالغ شده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲ که رکورد ۱.۷۱۳ میلیارد دلار را ثبت نموده کاهشی ۱۳ درصدی را نشان می‌دهد. بیشترین میزان کود شیمیایی صادراتی کود ازته با مقدار صادرات ۵۰۲۰ هزار تن و با ارزش ۱.۴۹۳ میلیارد دلار بوده است. به عبارتی بیش از ۹۹ درصد از ارزش صادرات کود شیمیایی مربوط به کود ازته می‌باشد. همچنین ارزش هر واحد کود شیمیایی صادراتی از ایران در سال ۱۴۰۳ برابر ۲۹۶ دلار به ازای هر تن بوده و میزان این شاخص نسبت به مدت مشابه سال گذشته تقریباً ۴ درصد کاهش یافته است.

بررسی دقیق‌تر ارزش صادرات کود ازته بر حسب مقاصد صادراتی حاکی از این است که ارزش صادرات این محصول به کشور ترکیه به عنوان بزرگترین مقصد صادراتی در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ شاهد کاهش ۲۷۳ میلیون دلاری بوده است همچنین صادرات به کشورهای آفریقای جنوبی ۶۱ میلیون دلار، سریلانکا ۵۸ میلیون دلار، عراق ۴۹ میلیون دلار، میانمار ۴۴ میلیون دلار، تایلند ۳۹ میلیون دلار و تانزانیا ۳۲ میلیون دلار کاهش یافته است. همچنین کشورهای ویتنام، نیجریه، بلژیک، اتیوپی، لیبی، صربستان، قزاقستان، گرجستان، ایتالیا و اندونزی از زمره کشورهای مقاصد صادراتی ایران حذف شده‌اند. در مقابل میزان صادرات ایران به کشور برزیل ۲۹۷ میلیون دلار و به کشور عمان در حدود ۱۰۱ میلیون دلار افزایش یافته است. در مجموع در سال ۱۴۰۳ علاوه بر کاهش تعداد مقاصد صادراتی میزان صادرات به بخش عمده‌ای از کشورهای مقصد صادراتی کاهش یافته است.

۳-۴-۲- بذور

میزان صادرات بذور و اندام رویشی از کشور در سال ۱۴۰۳ برابر ۲۶.۴ هزار تن بوده است. مقدار صادرات این محصولات در مدت مشابه سال ۱۴۰۲ برابر ۲۰.۴ هزار تن می‌باشد. مقایسه مقادیر صادرات این محصول در دو بازه زمانی سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۲ نشان از رشد ۲۱ درصدی مقدار صادرات سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ دارد. ارزش صادرات بذور و اندام‌های رویشی نیز در دوره مورد بررسی برابر ۲۱.۷ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۲۰.۴ میلیون دلاری سال ۱۴۰۲، ۶ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش واحد هر تن بذر و اندام رویشی صادراتی در سال ۱۴۰۳ برابر ۸۲۳ دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲ در حدود ۱۲ درصد کاهش یافته است.

۴-۴-۲- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی

در سال ۱۴۰۳ میزان صادرات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کاشت برابر ۳۰.۲ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲ افزایشی ۴۶ درصدی را به ثبت رسانده است همچنین ارزش صادرات این گروه محصولات در سال ۱۴۰۳ برابر ۹۸.۵ میلیون دلار بوده که نسبت به رقم ۶۸.۵ میلیون دلاری سال ۱۴۰۲ افزایش ۴۴ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت وارد شده به کشور در سال ۱۴۰۳ برابر ۳۲۶۰ دلار به ازای هر تن بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته ۲ درصد کاهش یافته است.

۵-۴-۲- واکسن و دارو

میزان صادرات واکسن و داروهای مربوط به دام در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۰۱ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۷ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش واردات این محصولات در همین سال برابر ۷۵۳ هزار دلار بوده که نسبت به ارزش ۴۶۵ هزار دلاری سال ۱۴۰۲ رشد ۶۲ درصدی را نشان می‌دهد. ارزش واحد هر تن واکسن و داروی وارداتی ۷۳۹۳ دلار بوده که نسبت به رقم ۵۳۲۵ دلاری در سال ۱۴۰۲ رشدی ۳۹ درصدی را نشان می‌دهد.

۳- واردات محصولات کشاورزی

۱-۳- محصولات کشاورزی

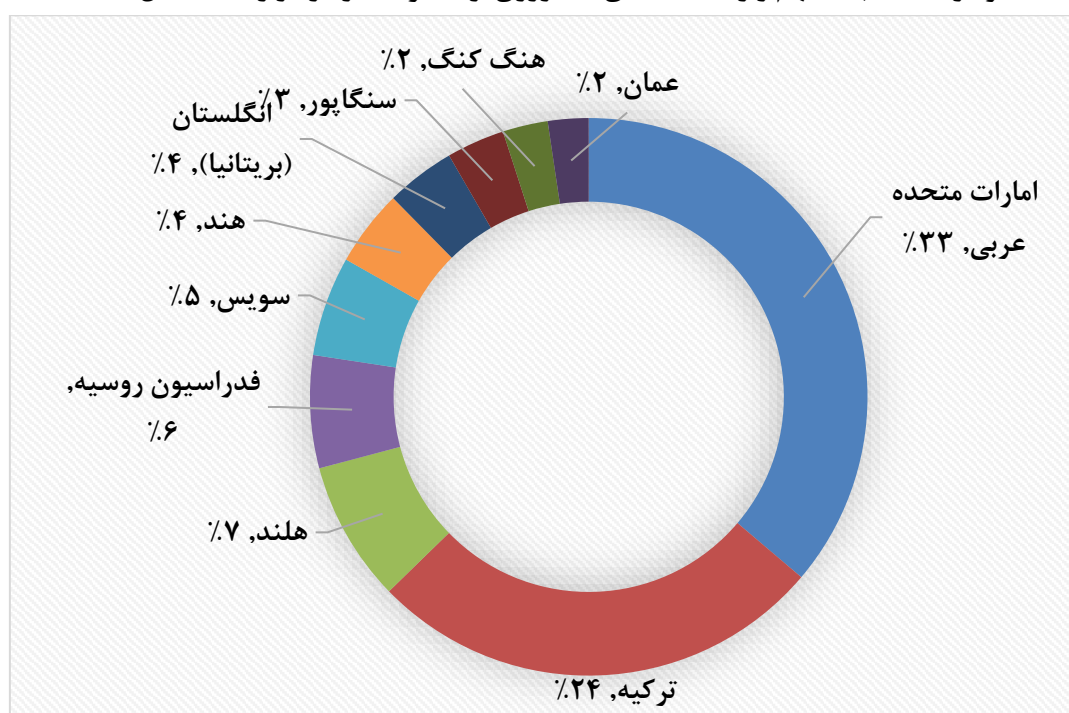
مقدار و ارزش واردات محصولات کشاورزی در سال ۱۴۰۳ به ترتیب برابر ۲۴.۹ میلیون تن و ۱۴.۱ میلیارد دلار بوده است مقدار این متغیرها در مدت مشابه سال گذشته به ترتیب برابر ۲۴.۳ میلیون تن و ۱۵.۴ میلیارد دلار بوده است که با توجه به این اعداد میزان واردات در سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲ درصد افزایش یافته است اما در مقابل ارزش واردات محصولات کشاورزی هشت درصد کاهش یافته است. در میان محصولات وارداتی محصول ذرت با سهم ۴۲ درصدی از کل مقدار واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن کنجاله ۱۴٪، جو ۱۰٪، دانه سویا ۹٪، و روغن نباتی ۵٪ از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات نیز برنج، قند و شکر، گندم، انواع میوه و حبوبات به ترتیب با سهمی بین ۵ تا یک درصد از کل مقدار واردات در رده‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند. ذکر این نکته ضروری است که هدف از واردات دانه سویا تأمین روغن نباتی کشور می‌باشد در واقع واردات دانه سویا از سویی نیاز به روغن را تأمین و کنجاله حاصل از آن نیز بخشی از نیاز کشور به غذایی دام را تأمین می‌نماید.

بررسی میزان واردات از منظر ارزش حاکی از این است که محصول ذرت با سهمی ۲۱ درصدی از کل ارزش واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن کنجاله ۱۴٪، روغن نباتی ۱۰٪، دانه سویا ۱۰٪ و برنج ۱۱٪ به ترتیب در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات گشوت قرمز، قند و شکر، جو، انواع میوه و حبوبات به ترتیب با سهمی بین ۹ تا دو درصد از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رده پنجم تا دهم قرار دارند.

ارزش واحد کالاهای وارداتی بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳ برابر ۵۶۸ دلار به ازای هر تن می‌باشد. در بین کالاهای وارداتی ارزشمندترین گروه از کالاهای وارداتی بذور و سایر اندام‌های رویشی بوده که ارزش هر واحد از این محصول وارداتی در هر تن برابر ۴۴۱ هزار دلار بوده است. پس از آن نیز کره با قیمت ۹۰۱ هزار دلار به ازای هر تن در رده دوم قرار گرفته و پس از آن نیز گوشت قرمز با قیمت واحد ۵۷۷ هزار دلار، چای ۴۰۹ هزار دلار و قهوه ۴۰۲ هزار دلار هزار دلار به ازای هر تن به ترتیب در رده‌های سوم تا پنجم ارزشمندترین محصولات وارداتی قرار دارند در مقابل محصولات گروه غلات از جمله جو ۲۳۱ دلار، ذرت ۲۸۹ دلار، گندم ۳۱۲ دلار، کنجاله ۵۶۶ دلار و دانه سویا ۵۷۲ دلار بر تن به ترتیب کم ارزش‌ترین محصولات کشاورزی وارداتی به کشور محسوب می‌شوند.

در نمودار ۵ مهمترین مبادی وارداتی کالاهای کشاورزی از منظر مقدار ارائه شده است. بر این اساس کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۳ درصدی از کل واردات محصولات کشاورزی مهمترین مبداء واردات محصولات کشاورزی در سال ۱۴۰۳ بوده است.

نمودار ۵. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر مقدار در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

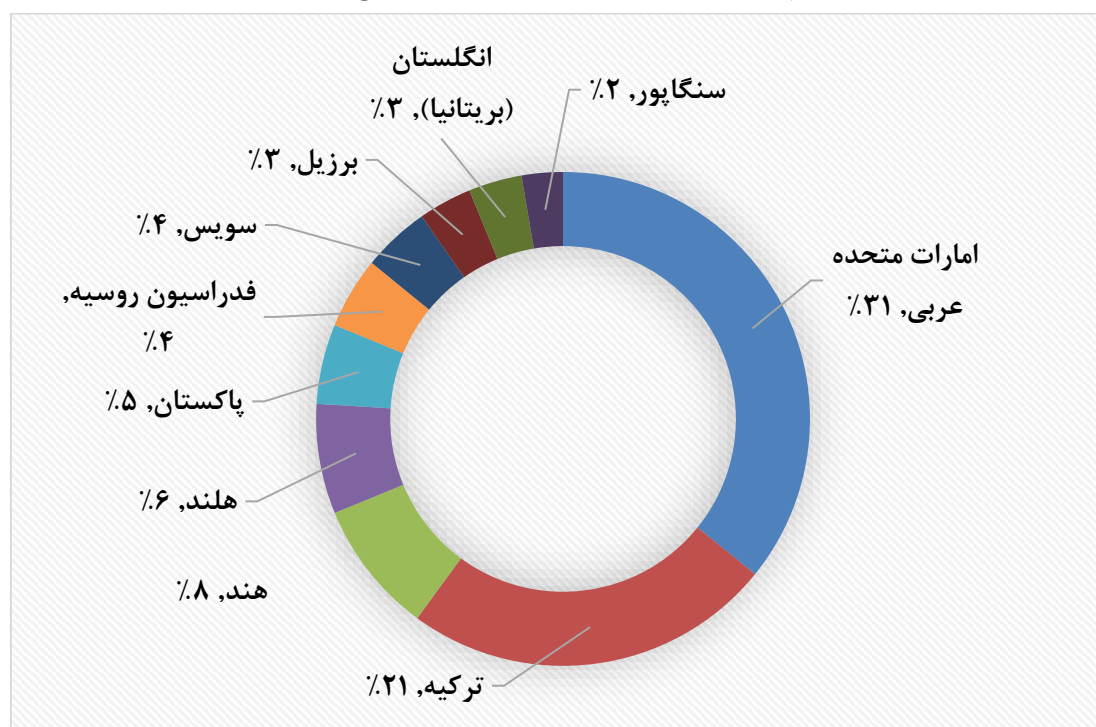

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران پس از امارات متحده عربی کشورهای ترکیه ۲۴٪، هلند ۷٪، فدراسیون روسیه ۶٪ و سوئیس ۵٪ از کل واردات محصولات کشاورزی به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی قرار دارند. علاوه بر مبادی فوق بخش کوچتری از نیازهای کشور به محصولات خام کشاورزی از کشورهای هندوستان، انگلستان،

سنگاپور، هنگ کنگ و عمان وارد می‌شوند که سهم هر یک از این کشورها از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳ بین ۴ تا دو درصد می‌باشد در واقع کشورهای مذکور ده کشور بزرگ تامین کننده محصولات خام کشاورزی ایران هستند و در مجموع سهمی ۹۰ درصدی از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

در نمودار ۶ مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی ایران از منظر ارزش مورد ارزیابی قرار گرفته است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهمی ۳۱ درصدی از کل ارزش واردات محصولات کشاورزی در سال ۱۴۰۳ در رده نخست قرار گرفته است. پس از این کشور، کشورهای ترکیه، هندوستان، هلند و پاکستان به ترتیب با سهمی ۲۱، ۸، ۶ و ۵ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم قرار دارند. پس از کشورهای مذکور، کشورهای فدراسیون روسیه، سوئیس، برزیل، انگلستان و سنگاپور سهم بسیار کمتری از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند به طوری که سهم این کشورها بین چهار تا دو درصد بوده است. در مجموع سهم کشورهای مذکور از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳ برابر ۸۷ درصد بوده است.

نمودار ۶. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر ارزش در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

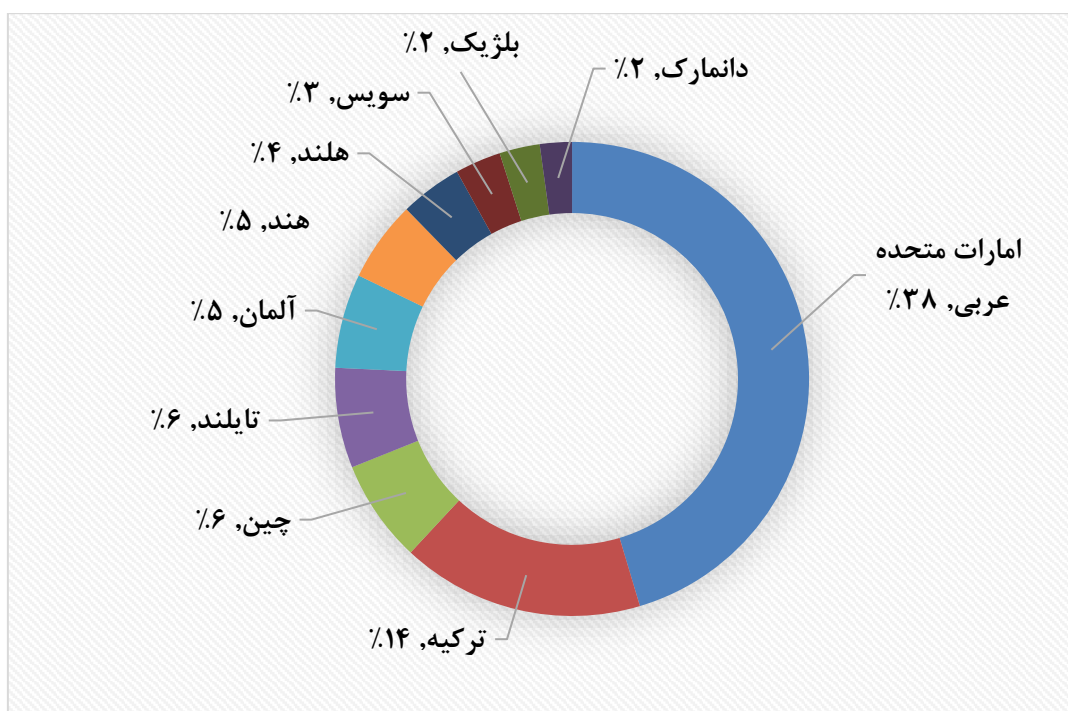
مقایسه سهم کشورهای مبادی وارداتی از منظر مقدار و ارزش نشان از این مساله دارد که به غیر از کشورهای امارات متحده عربی و ترکیه که هم از نظر مقدار و هم از نظر ارزش در رده‌های اول و دوم قرار دارند جایگاه سایر کشورهای دارای تفاوت‌هایی می‌باشد به عنوان مثال کشور هندوستان از نظر سهم از کل مقدار واردات در جایگاه ششم قرار دارد اما از نظر ارزش در بین مبادی اصلی وارداتی در رده سوم قرار گرفته است همچنین کشور برزیل در بین کشورهای مهم مبادی وارداتی از نظر ارزش در رتبه هشتم قرار گرفته است اما از منظر مقدار در بین ده کشور برتر مبداء وارداتی قرار ندارد

۳-۲- محصولات صنایع غذایی

مقدار و ارزش واردات محصولات صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۸۱.۶ هزار تن بوده که نسبت به مقدار ۱۸۶ هزار تن سال ۱۴۰۲ شاهد کاهش ۳ درصدی بوده است. ارزش واردات محصولات صنایع غذایی نیز در سال ۱۴۰۳ برابر ۹۶۷ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۸۷۴ میلیون دلاری واردات در سال ۱۴۰۲ شاهد رشد ۱۱ درصدی بوده است. در میان محصولات صنایع غذایی وارداتی گروه توتون سیگار و انواع تنباکو با واردات ۴۰.۸ هزار تنو فرآورده‌های حاصل از میوه و سبزی با واردات ۴۰.۱ در رده اول و دوم قرار دارند و سهم هز یک از این دو گروه از کل واردات محصولات صنایع غذایی معادل ۲۲ درصد است پس از آن نیز محصول سایر فرآورده‌ها، مکمل‌ها و افزودنی‌های غذایی با میزان واردات ۳۸.۸ هزار تنی و سهم ۲۱ درصدی در رده سوم قرار گرفته است. پس از آن نیز گروه محصولی کاکائو و فرآورده‌های آن، سایر قندها و ملاس‌ها، خوارک آماده دام و طیور، شیر خشک به ترتیب با سهم ۱۴، ۱۰، ۵ و ۴ درصدی در رده‌های چهارم تا ششم قرار گرفته‌اند. بررسی محصولات وارداتی صنایع غذایی از منظر ارزش حاکی از این است که در سال ۱۴۰۳ بیشترین هزینه به منظور واردات توتون، سیگار و انواع تنباکو صورت گرفته است به طوری که در این مدت ۳۴۹.۷ میلیون دلار صرف واردات این محصول شده است و سهم این گروه محصول از کل ارزش واردات برابر ۳۶ درصد بوده. پس از آن سایر فرآورده‌ها، مکمل‌ها و افزودنی‌های غذایی با ارزش واردات ۲۲۹ میلیون دلار و سهم ۲۴ درصد در رتبه دوم قرار گرفته است؛ کاکائو و فرآورده‌های آن با ارزش واردات حدود ۱۶۱ میلیون دلار و سهم ۱۷ درصدی در رده سوم قرار دارد؛ شیر خشک با وارداتی به ارزش ۷۶.۹ میلیون دلار و سهمی ۸ درصدی از کل ارزش واردات در رده چهارم قرار دارد و در نهایت فرآورده‌ها از میوه و سبزی با ارزش واردات ۶۷.۳ میلیون دلاری و سهم ۷ درصدی از کل ارزش واردات در رده پنجم قرار گرفته است. خوراک‌های آماده دام و طیور و سایر قندها و ملاس‌ها نیز با سهمی ۴ درصدی از کل ارزش واردات کم اهمیت‌ترین گروه محصولات وارداتی صنایع غذایی محسوب می‌شوند

بررسی ارزش واحد کالاهای صنایع غذایی وارداتی حاکی از این است که ارزش هر واحد کالاهای این گروه در سال ۱۴۰۳ برابر ۵.۳۲ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته تنها ۱۳ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف وارداتی شیر خشک با ارزش واحد ۱۰.۲ هزار دلار به ازای هر تن در رده نخست قرار گرفته و پس از آن توتون، سیگار و انواع تنباکو، کاکائو و فرآورده‌های آن، سایر فرآورده‌ها و مکمل‌های و افزودنی‌های غذایی و خوراک آماده دام و طیور هر یک به ارزش واحد ۸.۵، ۶.۲، ۵.۸ و ۴.۵ هزار دلار به ازای هر تن در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند.

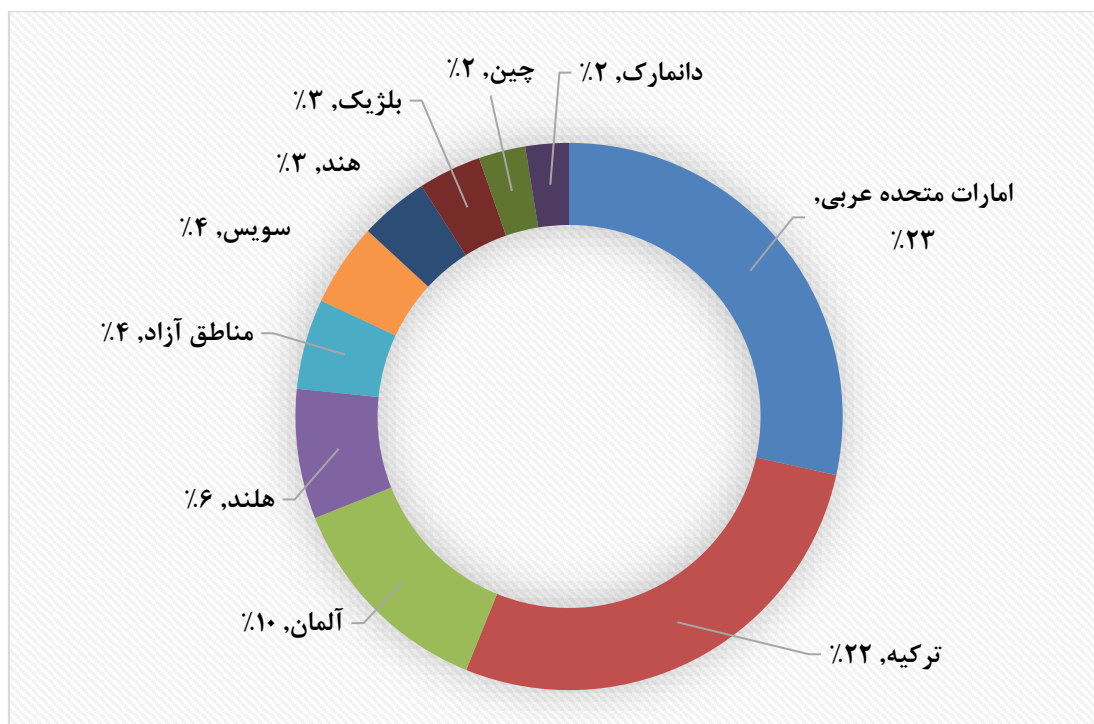
نمودار ۷. ده مبداء مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر مقدار در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۷ مهمترین مبادی واردات کالاهای گروه صنایع غذایی و سهم هر یک از مبادی از کل حجم واردات نمایش داده شده است. بر اساس بررسی و محاسبات صورت گرفته در سال ۱۴۰۳ کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۸ درصدی از کل مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار گرفته است و پس از آن کشورهای ترکیه، چین، تایلند و آلمان به ترتیب با سهم ۱۴، ۶، ۶ و ۵ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای صنایع غذایی قرار گرفته‌اند. پس از آن نیز کشورهای هندوستان، هلند، سوئیس، بلژیک و دانمارک با سهمی بین ۲ تا ۵ درصد از مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در بین کشورهای مبادی وارداتی در رتبه‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند در مجموع نیز حدود ۸۵ درصد از مقدار واردات صنایع غذایی به کشور از مبادی فوق از مبادی مذکور صورت می‌گیرد.

نمودار ۸. ده مبداء مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر ارزش در دوازده ماه سال ۱۴۰۳

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۸ مهمترین مبادی واردات محصولات صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ بر حسب ارزش ارائه شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهم ۲۳ درصدی از کل ارزش واردات صنایع غذایی مهمترین مبداء واردات این محصولات می‌باشد و پس از آن نیز کشور ترکیه، آلمان، هلند و مناطق آزاد تجاری کشور به ترتیب با سهم ۲۲، ۱۰، ۶ و ۴ درصد در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از کشورهای مورد اشاره کشورهای سوئیس، هند، بلژیک، چین، و دانمارک سایر مبادی وارداتی کالاهای صنایع غذایی در سال ۱۴۰۳ به حساب می‌آیند. در مجموع کشورهای فوق سهمی ۸۰ درصدی از ارزش کالاهای صنایع غذایی وارداتی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

۱-۲-۳-آفتکش‌ها

میزان واردات آفتکش‌های (شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، علف‌کش‌ها و گندزداها) آماده در سال ۱۴۰۳ برابر ۲۰۷ هزار تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۰ درصد افزایش یافته است همچنین واردات آفتکش‌های آماده از نظر ارزش در سال ۱۴۰۳ به ۱۷۰۱ میلیون دلار رسیده است که این شاخص نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته شاهد رشد ۱۱ درصدی بوده است. هر تن آفتکش آماده وارد شده در سال ۱۴۰۳ ارزشی معادل ۸۲ هزار دلار داشته که نسبت به ارزش ۸۱ هزار دلاری سال ۱۴۰۲ افزایش ۱ درصدی را به ثبت رسانده است.

میزان واردات آفتکش‌های تکنیکال در سال ۱۴۰۳ برابر ۸۲ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳۱ درصد افزایش یافته است همچنین ارزش واردات آفتکش‌های تکنیکال نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشدی ۲۹ درصدی را به ثبت رسانده است به طوری که ارزش واردات این نهاده از ۸۱ میلیون دلار در سال

۱۴۰۲ به بیش از ۱۰۴ میلیون دلار در سال ۱۴۰۳ بالغ شده است. ارزش واحد هر تن محصول در سال ۱۴۰۲ برابر ۱۲.۹ هزار دلار بوده و این شاخص در سال ۱۴۰۳ به ۱۲.۷ دلار رسیده و نشان از رشد منفی ۲ درصدی قیمت آفتکش تکنیکال وارداتی دارد.

۲-۲-۳- کود ها

کود وارداتی کشور شامل دو گروه کود حیوانی و نباتی و کود شیمیایی می باشد میزان کود حیوانی و نباتی وارد شده به کشور در سال ۱۴۰۳ برابر ۹.۶ هزار تن و به ارزش ۲۹.۱ میلیون دلار می باشد که از منظر مقدار و ارزش نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۴۳ و ۵۳ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش هر واحد کود حیوانی و نباتی وارداتی در دوره مذکور برابر سه هزار دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲ شاهد افزایش ۷ درصدی بوده است.

میزان و ارزش واردات مجموع کودهای شیمیایی در سال ۱۴۰۳ به ترتیب برابر ۴۱۷.۴ هزار تن و ۴۱۸ میلیون دلار است که نسبت به سال ۱۴۰۲ به ترتیب از نظر مقدار ۴ درصد و از نظر ارزش ۱۱ درصد کاهش یافته است. در میان کودهای شیمیایی وارد شده به کشور در این مدت بیشترین سهم از نظر مقدار به ترتیب مربوط به کود NPK با سهمی در حدود ۳۶ درصد، کود پتاسه با سهمی در حدود ۳۱ درصد و کودهای فسفره با سهمی در حدود ۲۵ درصدی بوده و این کودها از نظر مقدار واردات در رتبه اول تا سوم قرار گرفته اند. همچنین از منظر ارزش واردات نیز کود NPK با سهمی ۴۲ درصدی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده و پس از آن کودهای پتاسه و فسفره به ترتیبی با سهمی ۲۶ و ۱۸ درصدی از ارزش در رتبه های دوم و سوم قرار گرفته اند. بررسی دقیق تر نشان می دهد که میزان واردات کود از ته نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۱ درصد، و کود NPK ۳۳۰ درصد افزایش یافته اما در مقابل واردات کود فسفره و پتاسه شاهد کاهش ۵۴ و ۱۰ درصدی بوده است. همچنین میزان واردات کود میکرو و سایر کودها نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۴ و ۱۵ درصد افزایش یافته است. مقایسه ارزش واردات کودهای مختلف نیز حاکی از این است که ارزش واردات کود از ته نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۶ همچنین ارزش واردات کودهای NPK، میکرو و سایر کودها به ترتیب ۱۷۵، ۳۵ و ۲۳ درصد افزایش یافته است. در مقابل ارزش واردات کودهای فسفره و پتاسه ۶۶ و ۲۱ درصد کاهش یافته است. بررسی ارزش واحد کودهای وارداتی نیز به طور کلی نشان از کاهش ارزش واحد این محصول وارداتی دارد به طوری که ارزش هر واحد کود شیمیایی وارداتی از ۱۰۷۸ دلار در سال ۱۴۰۲ به ۱۰۰۱ دلار در سال ۱۴۰۳ رسیده است.

۲-۲-۳- بذور

در سال ۱۴۰۳ میزان واردات بذور و اندام تکثیر شونده گیاهی برابر ۴.۴ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۹ درصد کاهش یافته است. از نظر ارزش نیز میزان واردات بذور و اندام تکثیر شونده گیاهی در سال ۱۴۰۳ به حدود ۲۰۴ میلیون دلار رسیده است که نسبت به ارزش ۱۷۲.۳ میلیون دلاری سال ۱۴۰۲ رشد ۱۸ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد هر تن بذر و اندام تکثیر شونده گیاهی در سال ۱۴۰۳ برابر ۴۵.۸ هزار دلار بوده در حالی که ارزش واحد این گروه از کالای وارداتی در سال ۱۴۰۲ برابر ۲۷.۵ هزار دلار بوده که نشان از رشد ۶۷ درصدی این متغیر در سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال گذشته دارد.

۴-۲-۳- ماشین‌های و ادوات کشاورزی

مقدار واردات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۲۴.۷ هزار تن بوده که نسبت به مقدار واردات این کالاهای در مدت مشابه سال گذشته رشد ۵۲ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واردات این محصولات نیز در دوره مذکور برابر ۱.۵۶ میلیارد دلار بوده که نسبت به ارزش ۱.۲ میلیارد دلاری سال ۱۴۰۲ رشد ۲۸ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش هر واحد ماشین‌آلات وارداتی در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۴.۸ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۵ درصد کاهش را به ثبت رسانده است. در بین ماشین‌آلات کشاورزی وارداتی بیشترین سهم از نظر ارزش مربوط به واردات تراکتورهای کشاورزی می‌باشد که سهمی ۸۰ درصدی از ارزش واردات را به خود اختصاص داده است و پس از آن نیز سایر ماشین‌آلات با سهمی ۶ درصدی و ادوات کاشت و داشت محصولات زراعی و باغی با سهمی ۵ درصدی در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند.

۴-۲-۵- واکسن و دارو

میزان واردات واکسن و داروی مربوط به بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳ برابر ۴۴۶ تن و به ارزش ۴ میلیون دلار بوده است که این مقادیر نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۸۰ و ۱۱۷ درصد افزایش را نشان می‌دهد همچنین ارزش واردات هر تن واکسن و داروی وارداتی در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۰.۲ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش ۸.۵ هزار دلاری سال گذشته افزایش ۲۱ درصدی را نشان می‌دهد.

۴- منابع

- ۱- خداداد کاشی، ف و شهیکی تاش، م. (۱۳۸۴). سنجش درجه رقابت در بازارهای جهانی کالاهای منتخب سنتی و کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۵۱، پاییز ۱۳۸۴.
- ۲- گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۴). اطلاعات صادرات و واردات دوازده ماهه ۱۴۰۳.

Available at:

https://irica.ir/web_directory/73903-%D8%A2%D9%85%D8%A7%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%D8%AC%D8%A7%D8%B1%DB%8C.html

- ۳- هرورانی، ح؛ ثاقب، ح؛ آذربایجانی، ع و عزیزنژاد، ص. (۱۴۰۱). معرفی و تحلیل برخی شاخص‌های حوزه بازرگانی خارجی ایران. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۱).

4- OECD/FAO (2023), OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/08801ab7-en>.

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵
کدپستی: ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹ شماره تماس: ۰۲۱-۸۵۷۳۲۸۵۱
وب سایت: www.awnrc.com ایمیل: info@awnrc.com